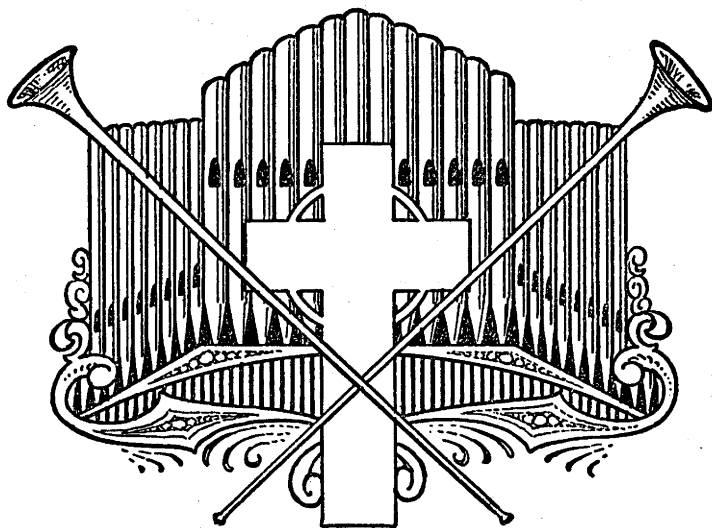

TIDSKRIFT
FÖR
KYRKOMUSIK
OCH
SVENSKT GUDSTJÄNSTLIV

ORGAN FÖR
SÄLLSKAPET KYRKOSÅNGENS VÄNNER
OCH
SVERIGES ALLMÄNNA ORGANIST- o. KANTORSFÖRENING

UNDER MEDVERKAN AV INTENDENTEN BENGT CNATTINGIUS, LINKÖPING, KYRKO-
HERDEN, TEOL. LIC. KNUT PETERS, SÖNDRUM OCH MUSIKDIREKTÖREN
SVANTE SJÖBERG, KARLSKRONA

UTGIVEN AV DOMKYRKOVICEPASTOR ARTHUR ADELL, LUND

15 Juni

NIONDE ÅRGÅNGEN N:o 6

1934

STOCKHOLM, SVENSKA KYRKANS DIAKONISTYRELSES BOKFÖRLAG

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

UPPSATSER.

	} Sid.
<i>Adell, A.</i> : 1531 års svenska mässa och den gamla kultsången	32, 49
— — Hymn på Kristi himmelfärdsdag	65
— — Trefaldighetstidens benedicamus	134
Alternativa koraler till nya psalmer:	
Recension	104
Musikaliska Akademiens utlåtande	149
Centralstyrelsens för Sveriges allm. Organist- och kantorsförenings utlåtande ..	151
Kyrkosångens Vänners utlåtande	161
<i>Berthelsson, B.</i> : Nutida kyrkovård och kyrkokonst	132
<i>Björk, Sv.</i> : Kapitlet »Ordning medh kyrkesong» i 1571 års kyrkoordning	67, 85
<i>Cnattingius, B.</i> : Kyrklig konst 1933	56
— — Tävlingen om kyrka i Johannesberg i Göteborg	90
— — Mellansvenska barockpredikstolar	182
<i>S. Colliander</i> : Böcker om talkonst	164
<i>Hambraeus, A.</i> : Alternativ eller icke till Nya psalmer	105
<i>Hellerström, A. O. T.</i> : Kyrie eleison,	1, 18
Inför korset	17
<i>Lindeberg, G.</i> : Skolans andakter	11
<i>Olsson, O.</i> : Svante Sjöberg	97
<i>Palmer, E.</i> : Veckans tideböner	123
<i>Peters, K.</i> : Svenska psalmen 265	113
— — Det nya psalmboksförslaget	124
<i>Rosenqvist, C.</i> : Den »nya» kyrkoorgeln	119
— — Det »klangliga» materialet i den nya kyrkoorgeln	145
<i>Runbäck, A.</i> : De alternativa koralerna	104
<i>Schedin, Gunh.</i> : Silbermannskolan i grevskapet Bayreuth	5
— — De lübska kyrkoorglarna under medeltiden	53
— — Ostpreussens största orgelverk	185
<i>Silbermann, J.</i> : Dania Sonans	24
<i>Sjöberg, S.</i> : Herr Zettergren contra sin förening	159
<i>Sjöblom, E.</i> : O, Nådens konung (hymn)	81
<i>Sörensen, H.</i> : Kristus og de hellige menn i kunsten	65
Tjänstgöringsreglemente för organister, kantorer och klockare	81, 177
<i>Weman, H.</i> : Engelsk koralbok	100
<i>Wester, B.</i> : Gotiskt väsen och gotisk form i orgel	153
<i>Zettergren, N. G.</i> : Organist- och kantorsföreningarna	130
<i>Ahlén, W.</i> : Svensk orgelkonst under 1933	38

UTFÖRLIGARE REDOGÖRELSE FÖR KURSER M. M.

	Sid.		Sid.
Samverkan mellan präster och konstnärer	42	Kyrkomusikaliska kursen i Katrineholm	137
Koralveckan i Båstad	70, 140	Instruktionskurs i Kusmark	191
Utställningen »Nutida kyrkovård och kyrkokonst» i Uppsala	132	Tävlingen om ny kyrka i Göteborg ..	90
		Samvaro för gemensam bön och sång i Lund	173

RECENSIONER.

	Sid.		Sid.
NYUTGIVNA BÖCKER OCH SKRIFTER.		<i>Cornell-Wallin</i> : Uppsvenska målarskolor på 1400-talet	45
<i>Adell-Peters</i> : Veckans tideböner	123	<i>Eklund, J. A.</i> : Psalmboksförslag	124
<i>Block, G. E.</i> : Örby pastorats äldsta kyrkor	76	<i>Engström, L. M.</i> : Communion thoughts	143
<i>Borggård-Carlsson-Dalby-Friberg</i> : För scoutlivet	144	<i>Fredlund, S. F.</i> : Predikningar	47
<i>Brilioth, Y.</i> : Svensk kyrkokunskap ..	188	<i>Geister, Chr.</i> : Skolesång	93
<i>Böser, F.</i> : Der rhythmische Vortrag ..	93	<i>Helander, D.</i> : Liturgiska utvecklingen i Sverige	189
		<i>Hoppe, R.</i> : Elias Martin	15

	Sid.		Sid.
<i>Hultgren, G. M.</i> : Ur Jesper Svedbergs psalmskatt	29	<i>Bond, A.</i> : Visa från Leksand	92
<i>Höfer, Fr.</i> : Instrumentationslehre	176	<i>Bruun, J.</i> : Dansk højmesse og Tidesang	174
<i>Jacobsson, J.</i> : Göteborgs och Bohus läns kyrkor	45	<i>Colleen, H.</i> : Tolv små visor	28
<i>Johansson, A.</i> : Morgonandakten i skolan	11	<i>Croce, G.</i> : 14 vierstimmigen Motetten	91
<i>Kolmodin, O.</i> : Morgonvisor och aftonpsalmer	59	English Hymnal	100
Kyrkliga byggnader (Nordisk kultur)	94	<i>Eklöf-Gustafsson-Wikander-Ahlén-Överström</i> : Skolkören	28
<i>Lawson, E.</i> : Christina Nilsson vivt to Brockton	143	Forspil til Salmemelodier	142
<i>Lundahl, F.</i> : Förtröstan	46	95 Forspil til Salmemelodier	143
<i>Lundberg, E.</i> : Visby kyrkoruiner	190	<i>Gölz, R.</i> : Chorgesangbuch	160
<i>Luther, M.</i> : En årgång predikningar	47	<i>Hannikainen, I.</i> : 7 andliga sånger ..	92
<i>Nystedt, O.</i> : Ett kyrkoår	77	<i>Hult, J.</i> : Jungfrun hon går i ringen ..	141
<i>Ortved, E.</i> : Cistercienserorden og dens klostre i Norden	75	<i>Händel, G. F.</i> : Arioso	92
<i>Preuss, H.</i> : Martin Luther, der Prophet	59	<i>Jobs, A.</i> : Sången	160
<i>Sartori, P.</i> : Das Buch vom deutschen Glocken	93	<i>Knab, A.</i> : 16 Chorale	142
<i>Schæfer, P.</i> : Katholische Wiedergeburt der engl. Kirche	95	<i>Lassus, O.</i> : 13 kurze Motetten	91
<i>Smets, P.</i> : Die Orgelregister	175	<i>Lindberg, O.</i> : Den signade dag	72
—»— Neugeistlicher Orgelbau	176	<i>Maasalo A.</i> : 17 andliga sånger	74
<i>Stenius, J.</i> : Svensk kyrkokonst	76	<i>Morén, J.</i> : Ave crux	172
<i>Svensson, S. E.</i> : Harmonilära	29	<i>Nordqvist, R.</i> : Psalm och sång	74
Technik des Kunsthandwerks	77	<i>Nyvall, J.</i> : Lovsång	48
<i>af Ugglas, C. R.</i> : Kyrkligt guld- och silversmide	15	<i>Olson, D.</i> : 40 korapreludier	143
<i>Weber, R.</i> : Die Orgel der Gabler und Holzheu	29	—»— Påskhymn m. fl.	60
<i>Wentz, H.</i> : Den Wallinska psalmboken	189	—»— Se, Jesus är ett tröstrikt namn	73
<i>Widdig, S.</i> : Dansk Messe, Tide- og Psalmesang	13	Olsson, O.: O Gud som åter tänder ..	72
<i>Akesson, E.</i> : Det nya psalmboksförslaget	176	<i>Pedersen, M.</i> : Pratum spirituale	24
		<i>Pergament, M.</i> : Vårvisa	142
		<i>Peters-Runbäck</i> : Introitus till högmässan på de stora högtidsdagarna ..	44
		<i>Petersén, G.</i> : Herre är det du	141
		<i>Pitoni</i> : Hymn på adventssöndagen ..	92
		<i>Raasted, N. O.</i> : Psalm 42	141
		<i>Renner, J.</i> : Te Deum laudamus	92
		<i>Runbäck, A.</i> : Stå upp vår ljus	15
		<i>Saul, F.</i> : Två svenska folkvisor	74
		<i>Solén, O.</i> : Uplandssången	143
		<i>Strauss, R.</i> , Donau, sjung	143
		<i>Sundblad, H.</i> : Tre duetter	93
		<i>Widéen, I.</i> : Se, vi gå upp till Jerusalem	73
		<i>Widmann, W.</i> : Gesänge von alten Meistern	91
		<i>Wikander, D.</i> : Såsom hjorten trängtar	15
		—»— Hosianna m. fl.	48
		<i>Ahlén, W.</i> : Lov vare dig, o Jesu Krist, koralfartita för orgel	14
		—»— Sommarpsalm	142
		Ett flertal körsånger omnämnda i körrevyn	73

KORTARE MEDDELANDEN.

	Sid.		Sid.
Val	16, 48, 64, 80, 114, 176	Centralstyrelsen	31, 168
Avlagda examina	32, 95, 167	Stiftskretsarna	96, 108, 139
Lägre organistexamen	80, 167	Sveriges kyrkosångsförbunds centralråd	31
Kyrkosångens Vänner: Centralkommittén	31, 62, 78	—»— i Stockholm	16
—»— Orgelrådet	26	Musikaliska akademien	32, 64, 80, 95
Sverige allm. Organist- och Kantorsförening:		Från Tyskland	16, 64, 80
		Från Norge	64, 110

Tidskrift för Kyrkomusik och Svenskt Gudstjänstliv

Redaktionens adress:
Bredgatan 14, Lund. Tel. 6 58.

Expeditionens adress: Svenska Kyrkans
Diakonistyrelsens Bokförlag, Stockholm 7.
Tel. 23 24 05.

Postgiro 675.

Tidskriften utkommer med 1 nummer
den 15 i varje månad. För juli-aug.
utkommer ett nummer den 1 aug.
Prenumerationspris: å posten, i bok-
handeln eller direkt från förlaget: kr.
4:50 pr år.

Annonspris: 20 öre pr mm. enkel spalt.
Rabatt vid större annons och vid upp-
prepning av annons i flera nummer.

Detta nummer innehåller bl. a.: O nå-
dens konung. — Ett betydelsefullt initia-
tiv. — Pastor S. Björk, Lund: »Ordning
med kyrkosång». — Amanuens B. Qnattin-
gius, Linköping: Ny kyrka i Johannesburg.
— Recensioner. — Meddelanden. — Nya
orglar.

Biskop Thomas' Frihetssång.

Mäktigt. Ej långsamt. *Gustaf Gulén.*

30 öre. Svenska Kyrkans Diakonistyrelsens Bokförlag, Stockholm

nottrycks

NORDISK NODESTIK- OG TRYKKERI
 SAMT LITOGRAFISK Etablissement
 Grundlagt 1894
 ST. KONGENSGADE 63.
 KØBENHAVN

TELEFONER:
3304
13057

Telegr. Adr. Nodestikog, Köpenhamn

Anbefalles i Herrar Förläggares och
Kompositörers välvilliga åtanke vid
behov av nottryck i förstklassigt
utförande till billigaste pris ●

Mångårig leverantör till
Sveriges största förlag

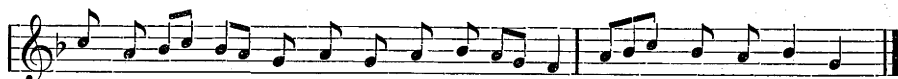
Skicka oss Edert manuskript och
vi sända Eder omgående offert

O Nådens konung.

Mel.: Skara musikhandskr. 1.

O nådens ko-nung på Guds hö-gra si-da, Som off-ra-de ditt liv för världen vida,

Pris dig som oss till go-do ö-ver-vun-nit Och må-let hun-nit.

Du segerfurst, styrk din svaga skara.
Giv kraft att härda ut i varje fara,
Att vi ej tröttna under kampens vända
Men fasta stånda.

Hjälp oss att älska Herren och vår nästa,
Ej leva själviskt, men för andras bästa
I striden bjud oss blott därefter fara
Att trogna vara.

Du segerlönen har i dina händer
Och talar så till oss från fridens länder:
Jag vill att I ock skolen målet hinna
Och kronan vinna.

(E. Sjöblom.)

Ett betydelsefullt initiativ.

Den gamla frågan om vinnande av ett enhetligt tjänstgöringsreglemente för organister, kantorer och klockare har vunnit ny aktualitet genom ett initiativ från Centralstyrelsen för Sveriges Allmänna Organist- och Kantorsförening, som ingått till Konungen med en framställning i ämnet. Den motivering som åtföljer det av Centralstyrelsen utarbetade förslaget till reglemente meddelas här, liksom förslaget.

Enligt kyrkolagen skall klockaren »rätta sig efter den förordning, som biskopen och konsistorium honom föreskriver». Tid efter annan ha också domkapiteln för ifrågavarande befattningshavare utfärdat vidlyftiga stadgar, ordningar eller instruktioner. Även beträffande kyrkomusikernas

tjänsteåligganden hava inom vissa stift detaljerade bestämmelser utfärdats. Det har också blivit alltmera vanligt, att församlingarna vid löne-reglering eller före ledigförklaring av en organist-, kantor- och klockare-tjänst bestämt vissa tjänsteåligganden för befattningshavaren.

De av domkapitlen utfärdade stadgandena äro emellertid till större delar föråldrade och torde i allmänhet ej heller tillämpas. Men i många fall lida befattningshavare av att nödgas fullgöra uppdrag, som borde åligga kyrkobetjäningen, men som kyrkoherden och kyrkorådet med stöd av gällande förordningar ansett sig kunna ålägga kyrkomusikern-klockaren.

Vidare har det inträffat, att särskilda församlingar utfärdat instruktioner, varigenom befattningshavaren ålagts förpliktelser, som icke kunna anses höra till hans skyldigheter. Sålunda har t. ex. stadgats,

att »klockaren skall med sång och musik biträda tjänstförrättande präst vid husförhör och gudstjänster *i skolhusen eller annan tjänlig lokal inom församlingen*»;

att »klockaren-organisten åligger att tjänstgöra vid alla i eller *utom kyrkan* förekommande kyrkliga förrättningar, varvid av pastorsämbetet anspråk göres på hans biträde, vare sig i egenskap av klockare eller organist»;

att »kantorn åligger att vid gudstjänst eller andaktsstund i kyrkan eller *å annan av församlingen bestämd plats*, därvid psalmsång förekommer, upptaga och leda sången».

Dylika instruktioner ha ofta haft till följd, att befattningshavaren känt sig utlämnad åt godtycke och maktmissbruk, och ej sällan har ett motsättningsförhållande mellan vederbörande uppstått, som i väsentlig grad verkat hämmande på församlingsarbetet.

Det torde vara allmänt erkänt, att kyrkomusiken inom vårt land under de senaste åren uppblomstrat på ett sätt som man för ett par årtionden sedan knappast kunde ana. Kyrkokörer ha bildats ej endast för medverkan vid vissa högtidliga tillfällen utan för regelbunden tjänst i församlingarnas gudstjänstliv. En blick i de av Sveriges kyrkosångsförbund och Sveriges körförbund utgivna medlemsförteckningarna ger vid handen, att det i regel är kantorn-organisten som leder körens arbete. Man kan sålunda utgå ifrån, att kyrkomusikern ej vill undandraga sig ett arbete, som överensstämmer med den utbildning han erhållit och det kall, åt vilket han velat ägna sina krafter. Men allt starkare har behovet av ett tjänstgöringsreglemente gjort sig gällande, utfärdat av *den högsta myndigheten* och gällande för hela riket, en instruktion, som innefattar organisten-kantorns åliggande, och som skänker honom den säkerhet och det lugn han behöver för att med framgång kunna arbeta i kyrkomusikens tjänst.

I samband härmed anhålla vi få fästa Eders Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på den inom kyrkomusikerkåren sedan många år utbredda önskan att föreningen mellan klockaretjänst och kyrkomusikertjänst måtte upphöra. En nyligen verkställd rundfråga bland landets kyrkomusiker har tydligt utvisat, att denna önskan fortfarande är lika stark som tillförne, och att, där tvekan råder, denna har sin grund mera i fråga om

de konsekvenser i lönehänseende ett upphörande av tjänsteföreningen kunde hava till följd, än beträffande själva önskvärdheten av den ifrågasatta åtgärden.

Erfarenheten ger klart vid handen, att, för de sysslor, som tillhöra den allmänna ordningen i kyrkan och som ej kunna anförtros åt kyrkans betjäning, fortfarande en tjänst bör finnas. Benämningen på den person, åt vilken denna tjänst anförtros, kan liksom hittills vara klockare. Samtliga till Sveriges Allmänna Organist- och Kantorsförening hörande stiftkretsar ha också uttalat, att organisten-kantorn, där han vid tillsättande av klockarebefattning önskar komma i fråga, lämpligen både kan och bör väljas härtill. Men han må icke, såsom nu i allmänhet är fallet, vara så gott som tvingad att därjämte åtaga sig klockarebefattning, då han vill ha anställning som kyrkomusiker. Ifrågavarande angelägenhet kunde utan större svårighet ordnas så, att, då organist-, kantor- och klockarebefattning genom innehavarens avgång skulle återbesättas, först organist-kantorstjänsten förklarades till ansökan ledig, varefter, sedan kyrkomusikern blivit vald, klockaretjänsten besattes, därvid företräde lämnades åt den redan valde organisten-kantorn.

På grund av det ovan anförda får Centralstyrelsen för Sveriges Allmänna Organist- och Kantorsförening i underdånighet anhålla,

att Eders Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder i syfte att nu gällande instruktioner för organister, kantorer och klockare måtte upphävas och att en ny för hela riket gällande a) instruktion för innehavare av organist-kantorsbefattning och b) instruktion för innehavare av klockarebefattning måtte utfärdas enligt här bifogade förslag; samt

att Eders Kungl. Maj:t täcktes förordna, att, då ledigvorden organist-, kantors- och klockarebefattning skall återbesättas, först organist- och kantorstjänsten ledigförklaras och, då val av organist-kantor ägt rum och vunnit laga kraft, klockaretjänsten förklaras till ansökan ledig, varvid den tidigare valde kyrkomusikern må äga företräde framför andra sökande.

**Förslag till tjänstgöringsreglemente
för innehavare av organist-kantors-
befattning.**

§ 1.

Organist-kantor åligger:

1) att leda sången vid i lag eller författning eller av offentlig myndighet föreskrivna eller av församlingens kyrkoherde för församlingen anordnade allmänna gudstjänster i kyrkan samt vid förrättning, som i samband med allmän gudstjänst hålles i kyrkan eller i invid kyrkan beläget gravkapell;

2) att, där jordfästning äger rum å invid kyrkan belägen kyrkogård och i

samband med allmän gudstjänst, om väderleken så tillåter, biträda med psalmsång;

3) att i samråd med kyrkoherden främja intresset för kyrkosång och verka för dess höjande, att verka för bildande av kör för att biträda vid allmän gudstjänst i kyrkan samt, om sådan kör bildas och församlingen för dess verksamhet ställer erforderliga medel till förfogande, öva och leda densamma, ävensom att, om så önskas och där så kan ske, meddela undervisning i församlingssång åt församlingens konfirmander sammanlagt sex timmar under den tid undervisningen pågår; samt

4) att omsorgsfullt vårda orgeln och hålla dess röststämmor behörigen stämda samt till kyrkorådet anmäla sådana brister å orgeln, som organist-kantor icke kan anses vara pliktig att själv avhjälpa, ävensom att förvara och väl vårda kyrkans musikalier.

§ 2.

Påkallas befattningshavarens biträde vid allmän gudstjänst av mera tillfällig art, må tiden därför såvitt möjligt av kyrkoherden bestämmas efter samråd med befattningshavaren.

För tjänstgöring vid förrättningar, som ej äga rum omedelbart före eller efter allmän gudstjänst äge befattningshavaren åtnjuta ersättning av den, som påkallat hans tjänst, efter av församlingen fastställd taxa.

§ 3.

I församling, där organist- och kantorsbefattningarna icke äro med varandra förenade äge kyrkorådet fördela tjänsteåliggandena mellan befattningshavarna.

§ 4.

Är befattning förenad med lärare-tjänst vid av staten underhållen eller understödd skola, må de till befattningen hörande förrättningar och andra göromål, som behöva förläggas till sökendagar, så ordnas, att befattningshavarens lärareverksamhet icke därav hindras.

§ 5.

Genom denna kungörelse göres ej ändring beträffande skyldighet, som efter bestämmelse vid tjänstetillsättning, sedermera gjort åtagande eller av domkapitlet fastställd instruktion åligger befattningshavare, tillsatt före kungörelsens trädande i kraft, såframt ej härom annorlunda mellan befattningshavaren och församlingen överenskommes.

Förslag till instruktion för innehavare av klockarebefattning.

§ 1.

Klockare åligger:

1) att tillse, att vid för församlingen i kyrkan anordnade gudstjänster och förrättningar psalmnumren behörigen anbringas å de därför avsedda nummer-tavlorna;

2) att där å sön- eller helgdag, då lysning till äktenskap skall ske, prästen av sjukdom eller annat hinder är urståndsatt sin tjänst i kyrkan fullgöra och annan behörig person ej för gudstjänstens förrättande kan anlitas, verkställa lysning till äktenskap;

3) att enligt kyrkorådets uppdrag öva tillsyn och vård över kyrkan och dess lösa egendom, ävensom tillse, att kyrkogård och begravningsplats hållas i ordnat skick och att kyrkobetjäningen behörigen fullgör sina åligganden;

4) att enligt kyrkorådets uppdrag biträda vid uppbörd av kollektmedel och, då till kyrkan för begagnande av dess tillhörigheter särskild avgift utgår, jämväl vid uppbörd av sådan avgift; samt

5) att biträda vid antecknande av nattvardsgäster.

§ 2.

Därest innehavare av organist-kantorsbefattning även åtar sig klockare-tjänst, skall hans tjänstgöringsskyldighet omfatta endast mom. 2, 3 och 5.

§ 3.

Där församling vill föreskriva befattningshavare skyldigheter utöver vad här ovan angivits, skall särskild instruktion av församlingen upprättas och underställas domkapitlet för fastställelse.

§ 4.

Genom denna kungörelse göres ej ändring beträffande skyldighet, som

efter bestämmelse vid tjänstetillsättning, sedermera gjort åtagande eller enligt av domkapitel fastställd instruktion åligger befattningshavare, tillsatt före kungörelsens trädande i kraft, såframt ej annorlunda mellan befattningshavaren och församlingen överenskommes.

Om kapitlet »Ordning medh svensk Kyrkesong» i 1571 års Kyrkoordning.

III.

Tidegudstjänsterna intogo — åtminstone vill det synas så — i det liturgiska arbetet under reformationens första decennium en undanskymd plats.¹ Olaus Petri har, säger Rodhe, säkerligen icke haft någon kärlek till officiet.² Det hölls på latin och dess försvenskande var en hart när omöjlig sak. »Det utfördes med konstmässig sång, Olai Petri i musikaliskt-estetiskt hänseende torftiga mässa vittnar ej om några musikaliskt-estetiska intressen hos sin upphovsman. För honom måste därför dessa gudstjänster te sig som en verkhelighetens gudstjänst, åsyftande förtjänst inför Gud.» Det är möjligt, att man med citat ur Olaus Petris skrifter kan belägga denna framställning; det ställe som Rodhe anför, synes knappast beviskraftig. Här hävdas icke någon annan ståndpunkt än den, som varit reformationens, även när det gällt att försvara officiet. »Then andra tjänisten är then som man plägar kalla gudz tjänist, som gudh dock icke befalt haffuer, utan är aff påwar och biscopar insatt, och en part som monge haffua sich sielffue företaghit epter theras eghet sinne, som them haffuer synts i en godh mening, såsom är med läsning, siungning, fasto som thet nw tilgåår, kyrkogång, pelegrim's resor, och annat sådana, thet gudh intit budhit eller befalet haffuer, Om sådana gudz tjänist talar Christus säyandes, Thetta folkit nalchas mich med sin mwn och hedrar mich med sina läppar» o. s. v. ». och han (Galle) aldrih skal kunna bewisa ath gudhi skeer ther en tjänist medh, epter gudh thet icke budhit haffuer, Läsa och siunga siw kyrkiones tijdher är icke gudz bodh ». Fronten var vid denna tid vänd mot papisterna, och hela Olaus Petris framställning ingår i ett negativt sammanhang. Man bör därför icke överdriva skillnaden mellan ett uttalande som detta och de uttalanden, som Laurentius Petri gjorde under 1560-talet, då fronten var vänd mot den påträngande kalvinismen. I Om kyrkostadgar och ceremonier, skriven 1566, tryckt 1587, behandlas officiet i det kapitel, som bär följande rubrik³: Andra slagh kyrkiostadgar. Til huilkit höra alla the Ceremonier som i sigh sielffua äro wilkorliga, och vthi een

¹ Till det följande se Rodhe: Studier i den svenska reformationstidens liturgiska tradition.

² Rodhe a. a. sid. 15 f.

³ Sid. 53.

Christeligh församling synes någralunda kunna lijdhna warda, såsom och vthan skada vmbäras, heller och affskaffas, Thet altijdh medh them skee måste, än är som helst the genom någrahanda skadligh tilfelle, som icke elies j tijdh rettat warda, (såsom är wantro, misbruk, myckenheet, twång, föreningens skeen och efterlenkelse in till sanningennes fiender, the fromas förargelse och beswäring, lärornes förmörkelse och förachtelse, Christeliga leffuernes och goda seders förkrenkelse) etc. mista sijn retta wilkorliga artt, och bliffua olijdeliga och skadeliga, ia ochristeliga. Det heter där om kyrkotiderna¹: »Item the kyrkio tijdher, Nemliga otte sång och Afftonsång, som här til dags haffuer plägat brukas, kunna och så än nu warda lijdhna och öffuade vthi församlingenne, efter sin ordning med psalmer, hympner, antiphoner, lexe, responsoriis, collecter, både på swensko och latijn allenast thet bortlagdt som öffuer flödigt är, och sigh icke rymer medh then helga scriff, såsom slijkt nogh finnes ther ibland.» Även i K. O. framföras, som vi sett, samma åsikter (sid. 14. 103).

Om man därför bör vara försiktig med att påstå, att 1530-talets reformatorer eller åtminstone Olaus Petri gärna sett, att officiet försvunnit, kan man dock näppeligen komma ifrån, att en accentförskjutning ägt rum. I sina förklaringar över Västerås recess och ordinantia, av Ahnfeldt daterade till 1533 eller 1534, säger Laurentius Petri nämligen,² att det ej behövs så många kaniker som förut, då de endast skola akta på Guds ord och icke så mycket bekymra sig med jurisdiktion, »Sakehörelse» och regemente, vilket till största delen tillkommer världslig överhet. Men att man skulle hava dem blott för »Choorgångh skuldh, Messan, Process och slicht tingest» är mera uppkommet av människofunder än av Guds ord. I K. O. 1571 åter heter det (sid. 106): »Så ville thet ock wara Dieknomen för tungt hwar dag siunga vthi Kyrkionne, effter inge andre äro som thet göra kunna, nemligha the Chorprester, som förr haffuer warit sätt, medh mindre at förberörde Chorprester åter komma j bruket igen, som wäl wore mögeligit.» Man kan icke gärna komma ifrån, att här föreligger en skillnad. Det förefaller tydligt, att i det senare uttalandet ligger ej blott en förmodan med anledning av att Johan III kommit till makten, utan även något av önskan.

Summera vi de principiella uttalanden, som anförts, kunna vi alltså säga, att det synes vanskligt att påvisa, att den svenska reformationen icke varit enhetlig i sin ställning till officiet, men att det helt naturligt måste föreligga en skillnad mellan 1530-talets upprenningsarbete och det uppbyggande arbete, som sedan följde.

Huru därmed än må förhålla sig, kan man dock konstatera, att breviariegudstjänsterna under 1530-talet fortfarande stodo i fullt flor. Mötet i Örebro 1529 bestämde³, att »skal och ske i alla skolastughor, at ther skal hwar dag en lectio hafwas i then helga scriff, til hwilka och mågha korpresterne sökia, besynnerliga om them icke någhor annor lectio läses ther förutan, och skal them ju så skickas tidegerden att the måga hafwa tidh

¹ Sid. 62 f.

² Cit. efter Ahnfeldt i Tidskr. f. Teologi 1893 sid. 196.

³ Tidskr. f. Teol. 1893 sid. 60.

och stund til». Domkyrkornas korpräster funnos alltså kvar vid sin gamla sysselsättning. Vad åter landskyrkorna beträffar, synes icke heller där någon förändring ha skett. I ett synodalcirkulär från Uppsala av år 1535² läsa vi sålunda fortfarande samma uttryck som i ett av 1526: »A presenti synodo vsqve ad Aduentum nulla fit festorum seu officiorum variatio». Articuli ordinantiaes föreskrifter i detta hänseende torde få betraktas såsom uttryck för gällande praxis: »Hwar dag skall Ottesång och Aftonsång hållas.»³ Vid denna tid voro alltså horae minores ur räkningen, medan däremot horae majores fortfarande funnos kvar överallt, och alla dagar.

Vadstenaartiklarna nämna ingenting om officiet. 1561 års K. O. har samma bestämmelser som den av 1571. Mellan 1540 och 1560 tycks alltså den förändring ha försiggått, som inskränkte officiet från horae majores överallt och alla dagar till horae majores i städer, där skolor funnos, om lördagskvällar och söndagar. En föreställning om, hur denna förändring tillgått kan man möjligen få genom att ifrån skilda håll leta samman notiser, som beröra denna sak. Drivande torde väl ha varit dels förändringarna i kyrkans ekonomiska villkor, dels de nya kraven på präst och gudstjänst. Domkyrkorna gingo i spetsen för den liturgiska utvecklingen och landsorten kunde icke tänkas gå sin egen väg i fråga om officiet. Vid domkyrkorna hade officiet utförts dels av korpräster, dels av sådana, som studerade till präst. Vad nu korprästerna beträffar, försvunno de småningom. 1553 omtalas, hur Gustav Vasa förordnar om underhåll för korpräster i Åbo; sedan försvinna de. Dock är att märka, att notisen om det avlagda bruket av korpräst icke finnes i K. O. 1561 utan införts först i K. O. 1571. Vad åter de teologie studerandena beträffar, så var ju under medeltiden det liturgiska ett synnerligen viktigt moment i deras utbildning, och deras absolverande av officiet kunde alltså betraktas som en nyttig övning. Den evangeliska prästutbildningen hade helt andra ideal. Dess inställning måste bli, att det måste vara »Dieknomen för tungt hwar dagh siunga vthi Kyrkionne». Så tystnade sången om vardagarna i domkyrkorna. När djäknarna sedan förflyttades från domskolorna ut till prästgälden på landsbygden, ha de väl ofta nog helt enkelt ej haft tillräcklig liturgisk färdighet för att kunna absolvera officiet. Vidare hade predikan ställts i centrum, och då åhörare på landet troligen kom att saknas under veckans lopp, fingo tidegudstjänsterna förfalla. Att utvecklingen kanske ej fått alldeles sköta sig själv, antydes måhända av den fullständiga avsaknaden av bestämmelser om officiet i Vadstenaartiklarna. Kanske hörde denna punkt till dem, där konungens och ärkebiskopens meningar divergerade.

Medan sålunda officiets utbredning småningom inskränktes, försiggick en kraftig ombildning också av dess innehåll. Många av de stridigheter, som uppstodo kring mässan, förskonades officiet på grund av sin natur ifrån. De två principer, som här kommo till användning, voro att

² Svenska synodalakter efter 1500-talets ingång, utg. av Herman Lundström I, sid. 6.

³ Ahnfeldt: Bidrag till svenska kyrkans historia i sextonde århundradet. Ny följd. Sid. 12.

det svenska språket borde så mycket som möjligt användas och att predikan borde ha stort utrymme i gudstjänsten. Men ingen av dessa principer var s. a. s. absolut, de medgävo graderingar och successiva övergångar. Den ständigt verksamma negativa principen, att allt skulle utrensas, som ej överensstämmer med Guds ord, fick här ej samma genomgripande betydelse som ifråga om mässan, eftersom officiets innehåll skiftade från dag till dag, varför en förändring endast kom att gälla en liten del av kyrkoåret.

Emellertid tycks predikan ännu vid tiden för *Articuli ordinantiae* ej ha fått något större utrymme i tidegården. Det heter i Art. 11¹: »På Helige dags aftnar, som kallas vigiliae, skall efter aftonsången hållas en kort predikan ther folket warder undervist om samme Helige dagar.» Detta är artiklarnas enda föreskrift, som bestämt talar om predikan i otte- eller aftonsång. Emellertid finna vi, att K. O. ej gått långt över dessa bestämmelser. Den räknar icke med predikan i ottesången och föreskriver den ej heller för aftonsången — allra minst i vigilierna, »tå antingen litet eller ock alzintet folck är j Kyrkionne». Predikan i aftonsången tycks emellertid ha varit ganska vanlig, liksom även katekesförhör före predikan. Sålunda jämföras de ställen, »ther predican skal hållas», och de, där »predican icke hållen warder Afftonsongstijdh», utan att det ena kallas bättre eller vanligare än det andra, och katekesförhöret kallas för en god sed utan att K. O. särskilt pläderar därför. Vad officiets innehåll beträffar, var man länge hänvisad till allmänna föreskrifter; så t. ex. i *Articuli ordinantiae* art. 2²: »... dock så att inga ochristeliga stycken inmengias: Icke heller något thet löst eller lättferdigt är sjunges, utan hwad wäl och gudeligen lyder. The sänger, i hwilkom något ord finnes, som gifwer enfalligom Människjom tillfalle til kötslig frihet, skola icke brukas, heller sådane som thenne är: Then snara är brusten och wi äre fri. Slika sänger gjöra en ganska stor förargelse ibland de oförståndige.» K. O. har samma inställning, men som vi sett givas där mera detaljerade synpunkter. Som vi veta hade Laurentius Petri också genom bearbetning av brevariet sökt möjliggöra ett riktigt urval.

Arbetet med att försvenska officiets texter hade redan tidigt tagit sin början. Redan av 1531 års mässa kunde nämligen officiet draga nytta. En anknytning till traditionen föreligger i det förhållandet, att botpsalmerna föreslås till introitus. Dessa brukade under Medeltiden sjungas i omedelbar anslutning till matutin-laudes.³ Väsentligare är emellertid, att 16 kollektter ingingo i mässan 1531. Dessa voro gemensamma för mässan och officiet, där de brukades i laudes och vesper; de kunde sålunda komma till användning även vid läsningen av officiet. De böner, som upptagas, äro Pingstdagens kollektbön, två böner pro pace och pro statu ecclesiae i den medeltida mässan — de finnas fortfarande i 1553 års sångbok — samt kollektbönerna för (enligt Uppsalamissalets ordning, som tydligen legat till grund) 1—6, 8—10, 13, 14 och 17. söndagarna efter Trefaldighet samt collecta de sanctis generalis. Om dessa böners användning

¹ Ahnfeldt a. a. sid. 14.

² Ahnfeldt a. a. sid. 12.

³ Rohde a. a. sid. 15.

annat än vid högmässa talas emellertid icke: »Her epter följer noghra collector eller böner, som mågha haffuas j messone näst epter ingongen, stundom then ena och stundom then andra til tess flere warda vthsette.» I 1537 års upplaga av mässan heter det däremot: »Fölia nw någhra Collector som ymsom mågha haffuas j messone och androm tijdhom.» Dessa andra tider äro tydligen brevariegudstjänsterna. Här tillkommer vidare ett avsevärt antal böner, nämligen för Adventssöndagen, Juldagen, Nyårsdagen, Trettondedagen, Palmsöndagen, Påskdagen, Himmelsfärdsdagen, Kyndelmässodagen, Bebådelsedagen, Johannes döparens dag, de Angelis, de Apostolis, de Martyribus samt bönen ad completorium: Waka offuer oss.

Om Olaus Petri sålunda genom sin försvenskning av mässan kom att utföra en värdefull gärning även till officiets fromma, nedlade han ett ej mindre betydelsefullt arbete på hymnerna. Även om han haft medhjälpare, var han dock själv den främste även här. I psalmböckerna av 1526 och 1530 är emellertid uppmärksamheten ännu ej riktad på officiet. 1536 hade däremot två grupper av psalmer tillkommit, som båda utgjorde ett steg i riktning mot försvenskning av officiet, nämligen dels cantica för matutin, laudes, vesper och completorium: Te Deum, Benedictus, Magnificat och nunc dimittis, dels ett antal hymner. De äro vesperhymner (eller ad completorium) för följande dagar: Adventssöndagen, Juldagen, Quadragesima, Påskdagen, Himmelsfärdsdagen och Pingstdagen² samt apostla- och martyrdagar; vidare hymner för vesper och completorium på vanliga söndagar.

Efter år 1536 fanns alltså möjligheter att, om man så önskade, utföra följande delar av officiet på svenska: lektioner ur N. T., Psaltaren, Vishetsboken, Ordspråksboken och Syrak, cantica, kollektbön och vesper och completoriehymn. Något måste ju i så fall ombildas, då t. ex. ej hela kollektserien fanns på svenska. Ottesångshymnen undantagen funnos alltså redan nu alla de texter översatta, som i K. O. föreskrivas skola nyttjas på svenska.

I några bevarade handskrifter, som av Rodhe behandlas i »Studier o. s. v.», ha vi vittnesbörd om det arbete, som under de närmaste decennierna ägnades officiet. Äldst äro mässböckerna från Hög och Bjuråker. I dessa upptagas de delar av officiet, som skulle förrättas på svenska; det övriga får tagas ur de gamla böckerna. Vidare är det tydligen meningen, att 1536 års sångbok skall användas; på hymnens plats i completoriet införes nämligen en översättning av Corde natus ex parentis, som är completoriehymn på Juldagen. Då det tydligen icke kan vara meningen att använda denna som hymn året runt, avses uppenbarligen en komplettering av sångboken, där den saknas. De delar av officiet, som försvenskats, äro: Matutinen: Domine labia mea, Deus in adjutorium, Invitatorium och Venite för Juldagen, dies Purificationis, Bebådelsedagen, Påskdagen, de Apostolis, Venite de Sanctis, Te Deum, Benedicamus. Completoriet: Inledningsversikel (Converte nos) och psalmantifon (Mise-

² Pingstdagshymnen. Veni creator spiritus är i Uppsala-breviariet hymn till tersen. I Strängnäs-breviariet tycks den tillhöra den första vespern.

rere mihi), Capitulum (alternativt ur 1 Petr. 4 eller Jer. 14), Responso-
rium breve, versikel (Custodi nos), antifonerna super Nunc dimittis
Pacem tuam och Salva nos. Därpå följer preces dominicales och Waka
öffuer oss.

Överblicka vi, vad som gjorts för att försvenska officiet, finna vi
alltså, att vid 1540-talets mitt en ej ringa del därav utfördes på moders-
målet, där mässböcker av samma slag som Högs användes; ty vi kunna
taga för givet, att även kollekterna i 1537 års mässta samt den nya bibel-
översättningen kommit till användning. I själva verket har försvensk-
ningen enligt de dokument, vi ännu ha kvar, varken förr eller senare
fortskridit så långt. Visserligen veta vi ju ej, hur stor spridning sådana
försök till försvenskning fått.

I ett för liturgiskt bruk lämpat tryck samlades vad som åstadkommit
genom 1553 års sångbok: Een liten Songbook til at bruka i Kyrkionne. Av
för officiet brukbart material innehåller den hymner och kollekter. Några
nya hymner ha emellertid icke tillkommit sedan 1536; samtliga där upp-
tagna officiehymner äro här underlagda notlinjer, som emellertid äro
utan tryck. Att ifylla dem var alltså överlämnat åt den enskilda före-
tagsamheten. Kollektserien är här fullständig. Avdelningen de Sanctis
omfattar böner in die Purificationis, in die Annuntiationis et aliis
festis diue Virginis, de S. Johanne Baptista, de Angelis, de Apostolis, de
Martyribus, de Sanctis collecta generalis, ad completorium.

Sven Björk.

Tävlingen om ny kyrka i Johannesberg i Göteborg

har nu avgjorts av prisnämnden, som haft ett synnerligen svårt och om-
fattande arbete. Icke mindre än 151 förslag ha insänts. Prisnämnden har
utgjorts av sysslomanen W. Bergman, länsarkitekt E. Friberger, förste
stadsarkitekt K. Samuelsson, generaldirektör I. Tengbom och kyrkoherde
Th. Wedlin. Tävlingen, som är den första stora allmänna tävlingen om en
modern svensk kyrka, visar många intressanta sidor av den nutida bygg-
nadskonstens inställning till kyrkobyggnaden. Tyvärr kan man icke sä-
ga, att resultatet öppnar nya vägar för ett samarbete mellan präster och
arkitekter i skapandet av en tidsenlig kyrkobyggnad. Förslagen voro an-
tingen exklusivt moderna eller mer eller mindre traditionsbundna. I en
ledande facktidskrift för byggnadsväsen läses bl. a.: »Nutida arkitektur,
konst och teknik väntar . . . fortfarande på att från kyrkohåll få ett allvar-
ligt ställningstagande till de problem, varav båda parterna äro avhängiga.»
I samma organ betecknas första priset av Sigfrid Ericsson, den kände
skaparen av så många vackra helgedomar i Västsverige, som liggande pa-
stichen ganska nära och främmande för modern byggnadskonst.

Alla tänkbara — kanske också otänkbara — former för kyrkobygg-
nad företrädde bland tävlingsförslagen. Sålunda liknade ett en forn-

nordisk hall bestående huvudsakligen av ett väldigt sadeltak med moderna konstruktioner och invid kyrkan en mast behängd med två klockor. Ett annat förslag utgjordes av ett fyrkantigt rum med altare över predikstolen — en anordning, som motiverades av ett utdrag ur ett gammalt protokoll av renodlat neologisk färg; användandet av ett sådant citat belyser på ett slående sätt förslagsställarens djupa okunnighet om liturgiska ting. Så fanns också en centralkyrka och en sektorsformad byggnad.

I regel voro dock byggnaderna utformade i långhus och kor. Till denna kyrka skulle ansluta sig ett reservutrymme, som skulle stå i direkt sammanhang med gudstjänstrummet men kunna avskiljas från detta vid behov. Korets förhållande till denna tillbyggnad var tydligen ett av de svåraste problemen.

Här kunna vi endast i allra största korthet dröja vid några av förslagen. Förste pristagaren, Sigfrid Ericssons förslag, visar en ganska traditionell utformning utan starkare karaktär. Interiören har höga fönster, öppen takstol och en grund altarabsid. Fasaden visar större helgjutenhet. Andra priset (av Simon Brofelt) var modernistiskt hållet med veckade långhusväggar, vilka genomsläppa ett vackert ljus, och en sträng funkisfasad. Koret verkar rätt trångt likaså orgelplatsen. Åt sydväst öppnar sig ett extra utrymme, som dock knappast kan vara användbart, då ingen plats kan se koret. I tredje priset (av Stig Åkermark) var utbyggnaden direkt anknuten till koret men mindre lämpligt anordnad i förhållande till predikstol och det stora korfönstret på motsatta sidan. Stilen ren och saklig. Fyra inköp kunna ytterligare belysa problemlösningen. »Byggfred» av N. E. Eriksson visar ett mäktigt perspektiv från Viktor Rydbergsgatan med ett härligt frontparti av huvudfasad och torn. Interiören ger god rymdverkan. »Ljus» av Folke Hjortzberg presenterar en trattformig byggnadskropp med tak, som höjer sig starkt mot koret. Liksom på Brofelts förslag äro vägglamellerna snedställda. En monumental exteriör erbjuder »325» av D. Dahl, medan interiörens plan är mera traditionellt utbildad. »På hälleberget» av Th. Bergentz förefaller medelmåttigt, men solitt och enkelt; koret för trångt.

Bengt Cnattingius.

Recensioner.

För blandad kör.

Dreizehn kurze Motetten für 4-stimmigen gemischten Chor von Orlando Lassus, redigiert und mit Vortragsbestimmungen versehen von Fr. Witt. Part. 1,20 Mk.

14 *Vierstimmige Motetten von Giovanni Croce für den heutigen Chorgebrauch eingerichtet von Mich.*

Haller. Part. 2:— Mk. Stämmor 0.30 Mk.

Mehrstimmige Gesänge von alten Meistern, gesammelt und redigiert von Wilh. Widmann. Samtliga på Franz Feuchtingers Verlag, Regensburg.

Anmälarer har i sin hand tre häften innehållande äldre körverk för blandad kör. Någon särskild rekommendation eller pre-

sensation torde vara överflödig, då kompositörernas och utgivarnas namn borga för kompositionernas kvalitet. Av särskilt intresse för svenska kyrkokörer torde Lassusmotetterna vara. Texten, som visserligen här liksom i de övriga kompositionerna är latinsk men som utan större svårighet torde kunna utbytas mot svensk, är hämtad ur 64 psalmen (enligt vår räkning 65). — Croces motetter, underbart vackra och en del ej så svåra, höra hemma mera i den katolska kyrkan än hos oss men torde väl kunna uppföras vid kyrkokonserter liksom körsakerna i den Widmannska samlingen. Denna senare innehåller förträffliga saker av Orlandus Lassus, Palestrina, Hassler, Croce m. fl. Noteringen med »alte Schlüssel» torde dock här bereda de flesta körer ganska stora svårigheter.

O. A.

G. O. Pitoni: Hymn på Adventssöndagen. (Översätn. av A. O. T. Hellersfröm.) Nordiska Musikförlaget. Pris 20 öre.

Anmälarer kan ej finna annat än att här spillts väl mycket arbete på en sak, som som ej var värd besväret. Hymnen är i och för sig skäligen torr och har väl ytterst små utsikter att kunna uttränga våra gamla vanliga adventssånger. Hellersströms översättning utmärkt, och hoppas anmälarer, att översättaren fortsätter på den inslagna vägen.

S.-G. S.

Anders Bond: Visa från Leksand. Nordiska Musikförlaget. Pris 20 öre.

Kan något gott komma från Gustafs? Så undrar i dessa dagar mången musiker, som i sin hand hållit Gustafs-organisten Anders Bonds arrangemang av »Visa från Leksand». Jag ger ett råd: »Köp visan! Se igenom den, och ditt anlete ljusnar. Spela igenom den, och du ler ett gott leende. Låt din kör sjunga den, och både du själv, kören och åhörarna komma att jubla av fröjd i sina hjärtan.» Mer beröm står anmälarer icke för.

S.-G. S.

För blandad kör och orgel.

Te Deum laudamus för gemischten Chor mit Orgelbegleitung (Orchester ad lib.). Josef Renner jun. Orgelpart. 2:50 Mk. Stämmor 0,30 Mk.

Verlag von Franz Feuchtinger, Regensburg.

Domkyrkoorganisten i Regensburg, professor Josef Renner jun. har gjort sig känd i vida kretsar åtminstone i den katolska musikvärlden såsom en körkomponist av rang. Till hans bästa skapelser hör musiken till *Te Deum*. Verket är pompöst och mäktigt och ställer stora fordringar på både dirigent och sångare. Men den som verkligen ger sig i kast med det, har säkerligen lön för mödan.

O. A.

Sång med piano.

Ilmari Hannikainen: 7 andliga sånger. Nordiska Musikförlaget. Pris per st. 1:50 kr.

Vid jordfästningar i våra kyrkor och gravkapell sjungas med förkärlek sådana sentimentala sånger som »Mor, lilla mor», »Det brister en sträng» o. d. mer eller mindre lämpliga kompositioner. Anledningen påstås vara »brist» på lämplig litteratur. Hannikainens »7 andliga sånger» gör denna »brist» mindre kännbar. Dessa sånger äro värdigt hållna och med för orgel eller harmonium lämpat ackompanjemang. De äro fagra att lyssna på och underbara att sjunga. De anbefallas samtliga hjärtligen.

S.-G. S.

G. F. Händel: Arioso. Tack ske dig Gud. (Svensk text av L. B. Jacobson.) Nordiska Musikförlaget. Pris 1:50 kr.

Svenska texten är säkerligen mycket välkommen. Den har saknats bra länge. Synd bara att kompositionen förlorar i sångbarhet. Det är bra svårt och otacksamt att sjunga en långt utdragen ton på ordet »tack». Tyska texten står dock kvar till mångas tröst.

S.-G. S.

Duetter med piano.

Henrik Sundblad: Tre duetter. Nordiska Musikförlaget. Pris per st. 1:50 kr.

Brist på religiösa duetter är det sannerligen. Den finländska kompositören Henrik Sundblad, här i Sverige förut föga känd, har nu av trycket fått ut »Tre duetter». Dessa äro skrivna så, att de, vad omfånget beträffar, kunna sjungas av praktiskt taget vem som helst. De äro dessutom vackra, och ackompanjemangent enkelt lagt. Särskilt önskar anmeldaren framhålla nr 3 »Gud är ljus» till text av Anna Ölander. Sundblads »Tre duetter» böra införskaffas av alla duettjungande damer och herrar. S.-G. S.

Gregorianik.

P. Fidelis Böser: Der rhythmische Vortrag des gregorianischen Chorals. L. Schwann, Düsseldorf.

Den som i praktiken något sysslat med den gregorianska koralen märker snart, att bland de många problem, som möta, det om koralrytmen hör till, om ej de svåraste, så dock de mera intressanta. För sångaren har måhända frågan om koralens rytm ej lika stor betydelse som för organisten, som för att kunna anpassa ackompanjemangent efter koralens natur har att riktigt leva sig in i dess rytm. Den duktige Beuronorganisten Fidelis Böser's lilla häfte (det omfattar endast 52 sid.) vill vara en handledning i inlevelse i koralen just i rytmiskt avseende. Det är intet självständigt arbete, utan författaren bygger huvudsakligen på Wagner och Johner. Men på grund av sin schematiska, enkla uppbyggnad och lättillgänglighet torde det ej sakna berättigande. Framställningen uppdelas i tvenne huvudavdelningar, elementär, analytisk och deklamatorisk, syntetisk rytm, och den illustreras med ett stort antal exemplar ur gradualet. O. A.

Lärobok.

Chr. Geisler: Skolesang.

Anmeldaren har i sin hand några sär-

tryck ur Geislers »Skolesang». Man kan säga, att författaren minst en gång på varje blad gör personliga utfall mot kollegor och överordnade, vilket gör genomläsandet icke fullt så behagligt. Bortsett från detta är Geislers bok och idéer mycket intressanta och roande. Han önskar sålunda, i korthet sagt, taga bort notlinjer och tonarter och vill endast röra sig med notation för C-dur, som alltså bör vara enda tonarten. I stället för notlinjer skrivs siffror under noterna, kors-, be- och återställningstecken ersätts av vågräta streck över eller under dessa siffror. Före varje stycke utsättes tonarten, som dock alltid noteras i C-dur. Detta notationssystem duger förstås endast vid a capella sång, som också författaren påpekar. Det vore roligt att höra författaren personligen förfäktat sina idéer. S.-G. S.

Om kyrkklockor.

Paul Sartori: Das Buch von deutschen Glocken. Im Auftrage des Verbandes deutscher Vereine für Volkskunde. Walter de Gruyter & Co. Berlin & Leipzig 1932. I—XII, 1—258.

Vad kyrkan i Sverige upplevde vid Gustaf Vasas bekanta klockrov 1531 med följande år och Danmark under Kristian IV, fick Tyskland genomgå 1917. Ett stort antal tyska kyrkklockor fick då lämna sina luftiga kamrar för att smältas ned som krigsmaterial i den stora metallnöden. Men intet ont som icke har något gott med sig. Många, som förut föga frågat efter klockor, fingo klart för sig deras värde. En hel liten litteratur uppstod i anledning av de bortförda klockorna. Vid ett besök härom året på Deutsche Bücherei, det väldiga centralbiblioteket i Leipzig för all tysk litteratur, kunde jag övertyga mig därom. Den bok, som Paul Sartori nu utgivit med titeln *Das Buch von deutschen Glocken*, skulle sannolikt icke heller ha blivit skriven, om de bortförda klockorna fått stanna kvar. I varje fall betygar förf. sin skuld till vissa medhjälpare vid insam-

lingsarbetet till det av honom utnyttjade stoffet. Som svar på upprop från ett antal föreningar för folkkunskap inflöt en mängd värdefullt förstahandsmaterial, som möjliggjort för S. att utforma arbetet i den omfattning det fått. Anledningen till upp- ropen gavs av den nämnda klockplund- ringen.

Sartori har sedan länge sysslat med klockforskning. Redan 1897 tryckte han i Zeitschrift des Vereins für Volkskunde en värdefull, systematisk uppsats över ämnet Glockensagen und Glockenaberglaube. Han har därför kunnat gå till sitt senaste ar- bete synnerligen väl rustad och med gam- mal erfarenhet. Arbetet är ett prov på omfattande kunskap, men även på en ovanlig förmåga att behärska det vidlyf- tiga stoffet. Genom att undvika ett i detta fall odrägligt notsystem och förlägga alla källhänvisningar till en senare avdelning (på nära 50 sidor) har förf. lyckats göra boken njutbar för även andra än direkta forskare, verkligen läsvärd och delvis roan- de. I tolv kapitel behandlas det mycket rikhaltiga ämnet. Bokens omfattning för- bjuder dock i ett omnämnande ett när- mare ingående därpå, då den delvis sna- rast har karaktär av en uppslagsbok. Att förf. förbigått alla historiska, tekniska och konstnärliga frågor rörande klockorna och uteslutande behandlat dem från folklig och religiös synpunkt har han ärligt sagt ifrån i företalet. För en svensk läsare har sär- skilt det utförliga kapitlet Klockan i kyr- kans tjänst ett stort intresse och inbjuder till många jämförelser av både nedslående och tillfredsställande art.

Mats Åmark.

Kyrklig konst.

Kyrkliga byggnader, deras inredning och skrud. (Nordisk kultur XXIII.) Bon- niers förlag. Stockholm 1934. Kr. 14: 25.

Av det stora serieverket Nordisk kultur har tidigare utkommit band XXII behand- lande nordisk konst från forntid till nyare

tid, i vilket band prof. H. Cornell skildrat medeltidens svenska konst. I den sist ut- komna delen av samma verk har doc. Gerda Boëthius gjort en liknande framställning men med huvudvikten lagd även på de all- mänt kulturella förhållandena i medelti- dens Sverige, främst den kyrkopolitiska, kyrkohistoriska och kultiska bakgrunden, mot vilka konstens företeelser ses. Dessa båda framställningar äro sålunda icke fullt parallella, men lämpligheten med denna indelning av ämnet torde kunna diskute- ras. Säkert hade doc. Boëthius' parti av boken vunnit på något större utförlighet framför allt beträffande måleri och skulp- tur, och prof. Cornells skildring hade kanske kunnat undvaras.

Det är emellertid med stor glädje man hälsar utgivandet av en medeltidens konst- historia, där forskarens syn icke blott är inskränkt till konstens produkter utan även till dess relation med det samtida idélivet. Därför ägnas stort utrymme åt de små sockenkyrkornas historia, som eljest i stör- re sammanfattningar blivit så styvmoder- ligt behandlade. Doc. Boëthius' historia innehåller också många nya synpunkter av intresse. Så t. ex. slipper man höra, att Sverige på 1000-talet var ett alldeles kul- turlöst land före kristendomens införande. Tvärtom ägde det en hög konstkultur med en förnämlig timmerarkitektur och en egenartad konstslöjd. Förf. betonar kon- tinuiteten i utvecklingen från denna hed- niska kultur till den första kristna. I soc- kenkyrkornas plantyp från 1200-talet följes också utvecklingen fram till den äldsta protestantiska kyrkobyggnaden under Vasa- tiden. Betydelsefull var framför allt den senmedeltida planen, som även beträffande inredningen utmärkes för stark livskraft. Men den sengotiska plantypens fortlevande under reformationstiden får icke missför- stås. Huvudsaken är här kyrkorummets inredning och koncentrationen av altaret, som givetvis innebär något nytt. Samtidigt är det av betydelse att framhålla, att en protestantisk gudstjänst praktiskt taget kan

försiggå lika väl i en kyrka från romansk eller gotisk tid eller en luthersk. På samma sätt är det med den medeltida skruden; vår protestantiska kyrkas storhet ligger just i detta drag av universalitet. Förf. påpekar slutligen, att det personliga intresse vid kyrkan, som helgondyrkan gav, föröddes genom protestantismen. Detta är oriktigt vad resultaten beträffa. Man behöver endast läsa de långa gåvolistorna i våra kyrkböcker för att förstå den stora privata ofervilligheten särskilt under stormaktstiden.

Dessa små randanteckningar kunna emellertid på intet sätt förringa värdet av föreliggande bok, vilken särskilt för denna tidskrifts läsare bör vara välkommen. På liknande sätt som de svenska förhållandena skildras de motsvarande danska av V. Lorenzen, som också är redaktör för detta band, samt de norska av And. Bugge och de isländska av M. Jordarson.

Bengt Cnattingius.

Varia.

Schaefer, Paula: Die katholische Wiedergeburt der Englischen Kirche. Reinhardt, München. 166 s. Mk. 4,50.
Bland den rika bokskörd Traktaria-

nismens 100-årsjubileum fört med sig, märkes också ovan nämnda tyska arbete. Författarinnan, som tillhör den tyska högkyrkliga rörelsen och kanske för en och annan svensk är känd genom medarbetarskap i Die Hochkirche, har helt naturligt icke gått till sitt arbete som den enbart vetenskaplige observatören. Man blir icke i okunnighet om att det är en sympatisör med det anglo-katolska partiet, som här för ordet, en omständighet som ingalunda förringar bokens värde, då författaren ingenstädes skattar åt någon ensidig panegyrik. Dr. Schaefer, som också bevästade Stockholmsmötet 1925, har genom att delta i engelskt kyrkoliv i dess olika förgreningar åt sin framställning av vår tids anglikanska kyrka givit ett ökat värde. För svenska läsare är den över 40 sidor starka historiska inledningen, omfattande tiden från kristendomens första predikande i Britannien fram till den äldre Oxfordrörelsens begynnelse, en god hjälp till bättre förståelse av det avhandlade ämnet. Det relativt stora utrymme, som ägnats åt de ritualistiska striderna under det gångna seklets senare del motiverar särskilt det omnämmande, som här ägnats denna tyska bok. H. A.—n.

Meddelanden.

Examina. Vid musikkonservatoriet ha under den nu avslutade examensperioden följande examina avlagts: högre organistexamen av Ruth Enger, Märta Gille, Maja Hermansson, Astrid Jansson, Ingaliil Johnson, Britta Lönnqvist, Olof Andersson, Rune Andersson, Bertil Andreason, Ruben Andrén, Nils Castegren, Eskil Crants, Fritiof Davidson, Victor Heugert, Bertil Håkansson, Valter Johansson, Sven Johnson, Erik Kjell, Henry Lindroth, Bertil Nilsson, Erik Nordin, Rudolf Norrman, Ture Olsson, Sture Petri, Ingvar Sahlin, Erland Skagerberg, Erik Svensson, Kurt Törnvall och Signe Wideberg; kantorsexamen av Britt-Lis Ekman, Signe

Magnusson, Gunvor Ohlsson, Sigrid Norling, Rolf Forssman, Torsten Holmsten, Erik Jansson, Sven Welin, Ellen Ullén, Einar Alm, Gotthard Arnér, Helmer Bengtsson, Victor Heugert, Torsten Hägg, Emil Jonsson, Ture Olsson, Ingvar Sahlin, Erland Skagerberg, Carl-Hugo Spalckhaver, Ernst Styrenius och Torsten Sörenson.

Bengt Eriksson har undergått efterprovning i sång för kantorsexamen, Allan Haglund i sång för kyrkosångarexamen och liturgik, Harald Hedlund i liturgik, Torsten Holmsten i orgel, harmonilära och orgelns stämning och sköt-sel, Harry Löwenadler i orgelns stäm-

ning och skötsel samt liturgik, Arne Sjöström i orgel samt Yngve Sköld för kantorsexamen.

Per Adolf Bergs jeton för organistelever har tilldelats Henry Lindroth och Ture Olsson.

Psalmboksförslaget, som biskop J. A. Eklund utarbetat, föreligger nu i bokhandeln. Det omfattar 741 nummer därav 134 nya psalmer. Förslaget, som torde komma att föreläggas höstens kyrkomöte, skall senare omnämnas i denna Tidskrift.

Kyrkomusikalisk kurs anordnas av Strängnäs stifts organistförening i Katrineholm 31 juli—3 aug. Se vidare annons i dagens nummer.

För det nybildade orgelrådet inom Kyrkosångens vänners centralkommitté har visats ett allmänt intresse. Rådets sekr. B.

Wester meddelar att från såväl församlingar och organister som Riksantikvarien ha ärenden influitt, gällande dels fullständiga nybyggnader dels ombyggnader av äldre och yngre orglar jämte konservering av gamla orgelverk. Vid de regelbundet återkommande rådssammanträdena i Stockholm har ett avsevärt antal orgelärenden behandlats varjämte resor företagits till ort och ställe för att på uppdrag utföra undersökningar av de orgelverk, som äro ämnade att undergå restaurering.

Orgelrådet har under sitt hitintillsvarande arbete kommit i en allt livligare kontakt med församlingar ute i landet. En korrespondens har pågått, som, vad många hitintills behandlade ärenden beträffa, blivit upphov till ett livgivande intresse för orgelsakens skull.

Inför den stundande sommaren och hösten föreligga redan flera arbetsuppgifter, fördelade på olika håll i landet. I samband med dessa är redan ett flertal undersökningar planerade.

Nya orglar.

Från firma Olof Hammarberg, Göteborg.

Om- och tillbyggnad av orgeln i Lista, Strängnäs stift.

Manual I: Borduna 16', gammal, Principal 8', gammal, Gamba 8' ny, Rörflöjt 8', gammal, Oktava 4', gammal, Kornett 3 kor. genomgående, ny.

Manual II: Kvintatön 8', ny, Salicional 8', ny, Voix Celeste 8', ny, Flöjt 4', ny, Ekoflöjt 2', ny.

Pedalen: Subbas 16', transm., Violon 16', vakant, Violoncell 8', transm.

Tonomfång i manualerna, 56 toner, pedalen 30. System, helpneumatik. Spelhjälpmedel; 5 koppel, 2 fria och 4 fasta kombinationer, registersvällare, crescendoverk, pedalomväxling, Elektr. bälgdrift.

Samtliga gamla stämmor byggda av firma P. L. Åkerman 1872.

Orgeln avsynad i maj månad 1934.

Orgelbyggnadsfirman A. Mårtensson i Lund har uppfört en ny pneumatisk orgel i Kirsebergskyrkan, S:t Pauli församling i Malmö.

Disposition: Man. I: Principal 8', Rörflöjt 8', Oktava 4', Mixtur 3 chor. *Man. II:* Salicional 8', Gedackt 8', Gemshorn 4', Blockflöjt 2', Sesquialtera 2²/₃ *Pedalen:* Subbas 16'. *Koppel: Unisonkoppel:* II/I, Ped./I, Ped./II. *Oktavkoppel:* 4', 4'II/I, 16'II/I. *Tre fasta kombinationer:* Mf, Forte, Tutti, Utlösare. Automatisk pedälväxel. Svällare för Manual II.

Orgeln avsynades av Musikdirektör A. Runbäck, Båstad, och invigdes på Palm-söndagen 1934 av Biskop E. Rodhe.

Förslag till Psalmbok

för Svenska Kyrkan

711 sid. Häft. 4: 50, inb. 6: —. av Biskop J. A. Eklund

Kyrkan sjunger

Dikter av 18 författare. Samlade av
John Nilsson och Bengt Wallman.

Kr. 2: 50.

SVENSKA KYRKANS DIAKONISTYRELSES BOKFÖRLAG

Herman Nordfors & Co. PIPORGELFABRIK LIDKÖPING

Tel. Kontoret 145. Tel. Bostaden 592.

Tillverkar piporglar efter nyaste konstruktioner. Moderniseringar, insättning av elektrisk bälldrift och stämningar utföras omsorgsfullt. Finaste intyg från framstående musici. Dispositions- och kostnadsförslag på begäran omgående gratis.

KYRKO-ORGLAR

Olof Hammarberg

Nya Varvet - Göteborg

Renoveringar, stämningar. Förstklassigt utförande. Moderata priser.

Kyrkomusikalisk kurs

anordnas av

Strängnäs stifts organistförening
i Katrineholm 31 juli—3 aug. 1934.

Föreläsningar, prakt. övningar, orgel- och körkonserter m. m.

Medverkande: musikdirektörerna A. Andrén, David och Wald. Ahlén, G. Westblad m. fl.

Närmare meddelanden i cirkulär till stiftets organister och kantorer.

Stockholm i juni 1934.

Cyrus Granér.

J. W. Grönlunds Orgelfabrik Kåge, Tel. 27.

Tillverkning av Piporglar i modernaste utförande för kyrkor och kapell.

Orgelharmonium för hem och skolor. Renovering och stämning av äldre orgelverk

Insättning av elektriska orgelfläktar.

Fina intyg av framstående musikdirektörer och kyrkomyndigheter.

Förslag kostnadsfritt på begäran.

C. O. SVENSON

ARTIST OCH KONSERVATOR

KUNGSBACKA

(f. d. Långedrag, Göteborg)

Specialité: KYRKOARBETEN

Moderata priser.

LEDIGFÖRKLARADE KYRKOMUSIKERTJÄNSTER

B. Förenade med folkskolläraretjänster.

I Sund (adr. Ydre, Östergötlands län) sökes före 20 juni. Skolform C2. Lön 600 kronor.

I Ryda (adr. Helås, Skaraborgs län) sökes före 4 juli. Skolform B1. Lön 500+100 kr.

I Elfsåker (adr. Kungsbacka) sökes före 18 juli. Skolform C1. Lön 600 kr.

Sjung o. spela i kyrka och hem

Använd:

Melodipsalmbok

med fullständig text utan Evangeliebok. Melodistämman till varje psalm invid första versens text. I prislägen fr. kr. 3: 75.

Den svenska koralboken.

Av Konungen godkänd år 1921. (Ps. 1—500). Med fullständig text. Klotb. 15: —.

Koralbok till Nya Psalmer.

(Ps. 501—673). Med fullständig text. Klotb. 8: —.

Den Svenska Koralboken o. Koralbok till Nya Psalmer.

(Ps. 1—673). Med fullständig text. Klotb. 21: —.

Koralbok för skola och hem.

Innehållande musiken till den Svenska Psalmboken av 1819 och till Nya Psalmer av år 1921. (Ps. 1—673). Endast första versens text till koralens huvudpsalm. Red. av *Otto Olsson*. Klotb. 6: —, bockchagrinsband 12: —.

Koraler till Nya Psalmer.

Särtryck ur Koralbok för skola och hem (Ps. 501—673). Häft. 1: —, inb. 2: 25.

Hemmets koralbok.

Innehållande musiken till den Svenska Psalmboken av år 1819 och till Nya Psalmer av år 1921. (Ps. 1—673). Endast första versens text till koralens huvudpsalm. I enlighet med den av Konungen år 1921 godkända koralboken redigerad av *Otto Olsson*, professor vid Kungl. Musikaliska Akademien. Klotb. 4: 50.

PRELUDIER

Modulationer och preludier. Av *Otto Olsson*. Kr. 1: 50.

Fyrtio koralförspel.

Utgivna av Årkestiftets organistförening. Kr. 2: 25.

Fyrtio nya Koralförspel.

Utgivna av Årkestiftets organistförening. Kr. 2: 25.

Femtio koralförspel. Av *John Morén*. Kr. 2: 50.

Preludier på koralmotiv. Av *Daniel Rudin*. Kr. 3: —.

Koralförspel. Av *A. G. Joelsson* och *David Olson*. Kr. 2: 75.

Svenska Kyrkans Diakonistyrelsens Bokförlag